

Kyrksläotts hembygdsförening 100 år

TEXT: HÅKAN EKLUND

Kyrksläotts hembygdsförening grundades våren 1910; två år senare hade man redan 160 medlemmar. Man hade börjat inse språkets, historiens och folktraditionens betydelse för nationen.

Fennomän som hade stärkt sitt grepp om Kyrkslätt väckte motreaktioner bland de svenskspråkiga som ledde till ett starkt intresse för sökandet efter en egen nationell identitet. Det är det förflutna, våra rötter, som berättar oss vem vi är resonerade man.

DEN FÖRENING som banade väg för hembygdsföreningen var Kyrksläotts första egentliga ungdomsförening, Hembygdens Vänner, som hade grundats 1895; den allra första ungdomsföreningen på svenskt håll hade grundats i Malax 1888.

J. E. Rosberg (1864-1932) var Kyrksläotts hembygdsförenings första ordförande. Han hade en fil.kand. i zoologi (1886), blev Finlands första filosofiedoktor i geografi (1896) och kom att inneha en universitetsprofessur i geografi fram till 1929. Hembygdsforskningen liknade han vid konsten, "den bär sitt ändamål inom sig själv".

Han uppmuntrade folk att ta tillvara föremål och dokument i familjen och släkten för att kunna "anlägga ett mikrohistoriskt perspektiv och därmed skriva en människonära historia". Självt gav han ut ett antal böcker.

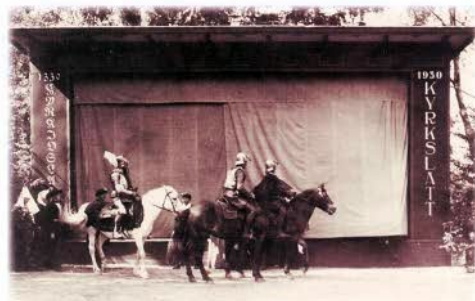
DET SPECIELLA MED Kyrksläotts hembygdsförening är att de i sina stadgar tog med naturskyddets viktiga roll; enligt stadgarna skulle föreningen ha en ombudsman för naturskydd. Initiativet var Rosbergs. Som kunnig naturvetare ansåg han att "människan behöver ett stycke natur att vila ut i". Det första initiativet (mars 1911) var att fridlysa sjöfåglar från jakt under vår och sommar; jakten skulle tillåtas från och med den 15 september. Sålunda skulle "en gräns ändtligen sättas för det redan alltför länge tolererade utrotningskriget mot allt befjädradt vilbråd i våra skärgårdar" (Veckobladet 18.3.1911). Senare skulle föreningen i olika perioder ta initiativ till att freda värdefulla naturområden, som idag är uppskattade rekreationsområden.

VID HEMBYGDSFÖRENINGENS

25-årsjubileum 1935 höll Ernst von Born ett festtal som mycket kretsade kring samma frågor som är lika aktuella ännu idag, dvs landets tvåspråkighet.

Han sade bland annat: "Att vårt land har två nationalspråk, är likväldigt icke blott till men och olycka för detsamma. Rätt fattat kan det vara en styrka för det hela. De båda språken innebär blott två olika yttringar av uttryck för landets andliga odling, två till det yttre olika kulturformer. Men dessa behöver icke stå i motsatsförhållande, allra minst ett oförsonligt sådant till varandra, än mindre behöva de förkväva, förtrycka varandra. De kunna tvärtom utvecklas var efter sin egenart vid sidan av varandra och i ädel tävlan söka tjäna det gemensamma landet och föra det framåt i välstånd, makt och anseende."

Han avslutade festtalet med orden: "Det är samhällets plikt att ordna det så, att envar medborgare känner sig hemma i sitt eget land. Om icke så

Scen ur tablån "Gustaf Wasa" som framfördes på friluftsfesten på Jolkby berg 1930, då kommunen firade 600 år. Kyrksläotts hembygdsförening höll i trädarna för arrangemangen. Bild ur historiken.

sker, blir säkerligen samhället självt mest lidande därpå." Något som vi ständigt påminns om idag, sjuttiosex år senare.

JUBILEUMSSKRIFTEN över hundra år av hembygdsverksamhet i Kyrkslätt är en intressant dokumentation av en svenskbygd som genomgått och genomgår en enorm förändring. Por-kalaparentesen gjorde att föreningen för en lång tid förlorade en stor del av sitt verksamhetsområde.

Idag är det närheten till huvudstadsmetropolen som format om hela samhällsstrukturen. Landsbygden har ersatts av ett urbant inriktat industri- och servicesamhälle med kraftig finsk inflyttning. Många lever i en sovstadsmiljö, utan hembygds känsla, där man övernattar för att pendla till jobbet i storstaden. Motorvägsbyggen, storindustri, shoppingcenters och nya bostadsområden har för evigt förändrat värdefulla ursprungsmiljöer och – landskap i Kyrkslätt. De aktiva i föreningen är optimistiska och tror nog att hembygdsrörelsen kommer att leva vidare i någon form, speciellt i de delar av Kyrkslätt som ännu har kvar sin genuina autenticitet. ♦

Ordföranden och redaktör Ingalill Ihrcke. Foto: © Olle Hakala

FOTNOT: Med början från 1919 har Kyrksläotts hembygdsförening regelbundet gett ut skrifter som dokumenterar bygden; Denna jubileumsskrift är den 28:e i ordningen.

Ta till vara – Bevaka – Förmedla

130 sidor

Kyrksläotts hembygdsförening 100 år,

Redaktör: Ingalill Ihrcke

Utgivare: Kyrksläotts hembygdsförening

r.f., 2010

Svenskan på plats

TEXT: LEIF HÖCKERSTEDT

Svenskan på plats innebär att jag beskriver det språk och den plats där jag vuxit upp och arbetat, mitt språk. Välkommen till Helsingfors, bästa läsare!

Samtidigt har jag sett staden utifrån, närmre bestämt från Ekenäs tio mil västerut. Helsingforssvenskan kommer på plats. Jag ser svenskan både inifrån och utifrån och inte utan en viss bävan i dag. Det som sägs om Helsingforssvenskan gäller långt om stadsspråken överhuvudtaget. Och det som sker i maktens Helsingfors slår ut över hela Finland. Svenskan i Helsingfors visar hur det kan gå. Modellen är inte unik utan liknande exempel påträffas världen över. Ett språk viker undan för att kanske en dag slockna ut.

Villkoren för svenskan i Finland är mycket olika för Åland, Österbotten, Åboland, den nyländska landsbygden och Helsingfors. Men traditionellt har Helsingfors ansetts bära upp språket och står för mycket av det som kallas finlandssvenska.

DET ÄR KLART ATT det bakom texten finns en syn på språket och dess utveckling. Som språkvetare och gammal Helsingforssvensk är jag engagerad både teoretiskt och känslomässigt. Svenskan är det medium som öppnat världen för mig och som jag vill se leva vidare. Denna syn har lett mig in på språkpolitik och finlandssvenskhet och resulterat i debatt och boken *Fuskfinnar* eller östsvenskar? Där har jag argumenterat för att man skulle se och utnyttja Sverigekontakten mera.

I SYNNERHET mera språklig växelverkan med Sverige upplevs ofta som lite kontroversiellt i Finland där man ofta förhåller sig reserverat till ett svenskt förflutet. Boken *Fuskfinnar*

Leif Höckerstedt. Foto: © Birgitta Nyberg

eller östsvenskar? Handlar om svenskheten överhuvudtaget, men här vill jag ge något annat, om än med samma tendens. Jag tror att det behövs något konkret språkligt som underlag för diskussionen. Hurudant är det språk vi talar om? Hur ser byggen ut, alltså ljuden, ordformerna, meningarna?

Bokhörnan

Hur används språket? Vad kännetecknar den talade svenskan i Helsingfors? Vad tycker vi/de om språket? Hur kommer finlandssvenskan och andra minoritetsspråk in?

JAG BLANDAR EGNA iakttagelser med fakta ur språkforskningen. Resultatet blir i bästa fall kontroversiellt. Det står jag för som debattör. Också bakom faktaspäckade objektiva språkbeskrivningar kan man skönja en omtanke om språkets liv och framtid. Den omtanken försöker jag här formulera på mitt sätt.

Samtidigt som jag ser det som livsnödvändigt att fler känner till mera om det konkreta språket. Man kan inte debattera och diskutera något abstrakt som alla ser på sitt eget sätt. Vad menar man med frasen Hon har ett gott språk? Vad menar man då man säger att någon har ett så fult språk? Vad innebär det att ett språk minskar?

JAG HOPPAS att boken finner läsare i Sverige. En källa till ständig förgel-se i Finland är okunskapen i Sverige om svenskan i Finland. Före en Sverigesvensk, eller rikssvensk som vi säger i Finland, är tanken på ett svenskt modersmål och ett svenskt språkområde utanför Sverige i det närmaste absurd. Svenska utanför Sverige är otänkbart och ger en obehaglig känsla av gammal svensk stormaktstid. Det är frågan om samma majoritetstänkande som får många finne att se svenskan i Finland som något onaturligt och övergående. Kanske ses finlandssvenskan som den tvåspråkigas finskinfluerade svenska. Ett fåtal rikssvenskar kan ha en lite nostalgisk uppfattning om den ålderdomliga och märgfölska svenskan i österled som ännu inte förfäats som där hemma.

Den rikssvenska läsaren vill jag säga: Läs på! Svenskan i Finland är mer än

en romantisk kvarleva eller en tvåspråkig lindans.

FÖR ATT HÖRA vad jag skriver om rekommenderar jag läsare att bekanta sig med ljudproven från Helsingfors med omnejd på Svenska litteratursällskapets webbsidor: www.sls.fi/sparatalet.

Den som sedan vill jämföra svenskan i Finland med svenskan i Sverige kan gå till: <http://swedia.ling.gu.se>. Ljudproven är utskrivna i lättfattlig form. Jag hoppas också läsaren går vidare på egen hand och läser om språket och dess villkor.

Helst ville jag att han eller hon kunde visa att mina farhågor om svenskans svanesång är ogrundade – och handlade så svenskt att allt blir annorlunda. ♦

Artikelförfattaren

Leif Höckerstedt är språkvetare, sociolingvist och debattör. Han innehar en lektorstjänst på Institutionen för Nordiska språk vid Helsingfors universitet.

Artikeln är ett utdrag ur Leif Höckerstedts bok **Svenskan på plats**. Han har tidigare gett ut boken **Fuskfinnar eller östsvenskar?** (2000).

Svenskan på plats

192 sidor

Författare: Leif Höckerstedt
Utgivare: Söderströms, 2010

ISBN: 9789515227386

Utgivningsår: 2010

Cirkapris: 22,90 euro

www.soderstrom.fi

Ett intressant konstnärsporträtt

TEXT: HÅKAN EKLUND

Med Kjell Ekströms biografi "Victor Westerholm – landskapsmålaren, pedagogen, museimannen" inleder Svenska folkskolans vänner en planerad biografiserie om finlandssvenska kulturpersoner. Avsikten är att ge ut två till tre volymer per år där både kända och bortglömda kulturpersonligheter lyfts fram.

Biografien som litterär genre upplever en boom, bland annat i Sverige, medan produktionen av längre biografiska texter varit begränsad i Svenskfinland. Nu blir det ändring.

MED DENNA FÖRSTA bok skapar SFV en ordentlig aptit för projektet. Kjell Ekström lyckas nämligen utmärkt med det som redaktionskommittén föresatt sig, att det "inte är fråga om vetenskaplig grundforskning utan om populärhistoriska, gärna personligt formulerade texter som vänder sig till en bred läsekrets; stor vikt läggs också vid ett rikt illustrationsmaterial". På 96 sidor i trevligt format och med en tilltalande layout finns det mesta som finns att berätta om en av Finlands käraste landskapsmålare. Allt från att Westerholms talang upptäckts tidigt, till studier i utlandet, till bildandet av den sk Öningebykolonin på Åland, karriären som konstlärare och museiintendent i Åbo, de sista årens

utställningsframgångar och hans förtida död. (Redan det att läsa om hur hans studier i Tyskland bekostades, är både anmärkningsvärt och intressant!) Kjell Ekströms Westerholm-biografi är den första på svenska sedan Axel Haartman presenterade honom i Stenmans Konstsalongs bokserie 1918! Aimo Reitalas digra avhandling "Victor Westerholm" från 1967 utkom endast på finska; den senare har utgjort ett bra källmaterial för denna biografi.

DEBATTEN KRING Westerholms första impressionistiska experiment "Björkhage" är intressant, det gäller en oljemålning med en åländsk björskogshage bland frodiga ormbunkar från 1888.

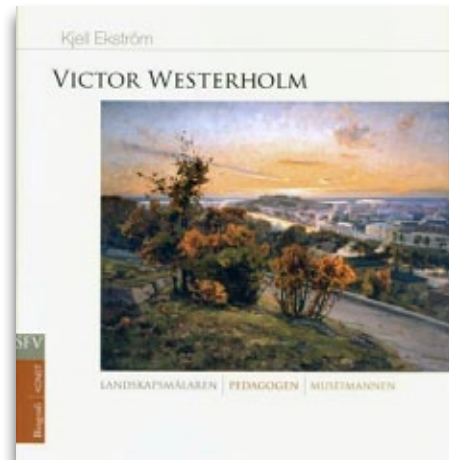
Westerholm var hemkommen från Paris, där han hade inspirerats och insupit nya intryck, som omsattes på duk. Men konstetablissemangen i Finland (dvs Helsingfors) var inte moget för sådant och målningen sågades obarmhärtigt. Trots att målningen orsakade en smärre kulturskandal fortsatte Westerholm att utveckla sin nya stil, tack och lov.

På den tiden skulle en målning motsvara det som idag är ett fotografi, återgivet i all sin dokumentära detaljrikedom, precis som han lärt sig under alla år på Konstakademien i Düsseldorf. Impressionism uppfattades som "luddigt amatörkludd".

Westerholms "Björkhage" hittas idag på Åbo konstmuseum.

INTRESSANTA tidsdokument utgör utdrag ur Hilma Westerholms brev till vänner, där vardagsfragment från familjeliv och konstnärskollektiv beskrivs – och lever vidare för kommande generationer.

Hennes brev till Eva Topelius i maj 1918 innehåller en intressant beskrivning av förhållandena i inbördeskriget Åbo, hur sonen Torsten sörjde över att en av de rödas granater hade

gått rakt igenom väggen och vidare genom en tavla av pappa Victor, som nu hängde i trasor... Hon skriver också om hur "Victors museum" (Åbo konstmuseum) "blef skonad, ehuru det flera gånger var på vippen att de röda skulle in dit med kanoner och kulspurtor. – Men de funno antagligen huset med glastak olämpligt." Hilma och Victor hade gift sig 1885 och de hade ett lyckligt äktenskap. Hilmas känslosamma brev till Eva Topelius där hon berättar om makens död i november 1919 är mycket rörande.

SFV:S BIOGRAFIPROJEKT har i och med denna bok fått en mycket bra start och Kjell Ekström har gjort ett ypperligt jobb! För vänner av konst i Finland (också i Sverige) är detta en måstebok. ♦

Victor Westerholm – landskapsmålaren, pedagogen, museimannen

98 sidor, 22x22 cm
Författare: Kjell Ekström
ISBN: 9789519087108
Cirkapris: 30 euro